

Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

KONYA'DA CUMHURİYETİN ONUNCU YILDÖNÜMÜ KUTLAMALARI

ÖZEL SAYISI

29 EKİM 1923
29 EKİM 1933
29 EKİM 2014
29 EKİM 2023

Av. Serdar
CEYLAN

KONYA'DA CUMHURİYETİN ONUNCU YILDÖNÜMÜ KUTLAMALARI ÖZEL SAYISI ÜZERİNE

Cumhuriyetin 91. yılında, Cumhuriyetin onuncu yıldönümü olan 29 Ekim 1933 tarihinde, Konya ve ilçelerinde yapılan kutlamaları, yazarımız Abdullah Aydoğmuş'un Babalık gazetesini esas alan kıymetli araştırması ile bu sayımızda ele aldık. Av. Ahmet Ergun'un koleksiyonunda yer alan, belge niteliğindeki "Cumhuriyetin onuncu yıldönümü" fotoğrafları ise bu çalışmayı daha da zenginleştirdi. İlk defa yayımlanan bu fotoğraflar, 1930-1938 yılları arasında Konya Belediye Başkanı olan Mustafa Şevki Ergun (1889-1954)'dan kardeşi Hacı Ahmet Ergun'un torunu Av. Ahmet Ergun'a intikal etmiş. Sayfalarımızda sadece 10 fotoğrafa yer verebildik. Fotoğrafların hemen hepsinde, 1933-1938 yılları arasında Konya Valisi olan Cemal (Bardakçı) Bey (1887-1981), Kolordu Kumandanı Cemil Cahit Paşa, Konya Belediye Başkanı Mustafa Şevki (Ergun) ilk sıralarda yer almaktadır. Konya'daki esnaf cemiyetlerinin onuncu yıl kutlamalarına nasıl iştirak ettikleri de bu fotoğraflarda görülmektedir. Konya Attar ve Hırdavatçılar Cemiyeti, Araba İmalatçıları Cemiyeti geçit töreninde ilk sırada yer almışlardır. Kutlamaların yapıldığı meydanın ortasına üzerinde "Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Kürsüsü" yazılı bir kürsü kurulmuştur.

Cumhuriyetin onuncu yılı, Konya'mızda da coşkun bir şekilde kutlanmış, şehir aylarca öncesinden bu kutlama için hazırlanmıştır. Günümüzdeki Alaeddin Bulvarı ile Mevlana Caddesinin kesiştiği bölgedeki pek çok yapı, mazotla çalışan elektrik fabrikası, Dr. Servet Bey'in özel hastanesi, Milli Kütüphane olarak kullanılan bina yıkılarak bugünkü Alaeddin Bulvarı açılmış, kutlamaların yapıldığı bu alana "Cumhuriyet Meydanı" adı verilmiştir. Ayrıca Hükümet binasının yakınında bulunan belediye, 1912 yılında yapılan Yusuf ŞAR'ın konağına taşınmış, Cumhuriyet Meydanı'na, kitabesinde "*Konya halkı onuncu cumhuriyet bayramını candan coşkunlukla bu alanda kutladı. 29.10.1933*" yazılı olan bir anıt yapılmıştır. Bu anıt 1950 tarihinde yerinden sökülerek kaldırılmıştır.

"Konya'da Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları Özel Sayısı"nın, 1933 yılında yayımlanan tüm yerel gazetelerin esas alındığı, temin edilebilen kutlama fotoğraflarının tamamıyla hazırlanarak, Cumhuriyetin 100. yılında albüm olarak yayımlanmasını temenni ediyor, araştırmacı yazar Abdullah Aydoğmuş'a ve özel sayımıza katkıları için Av. Ahmet Ergun'a teşekkür ediyoruz.

KONYA'DA CUMHURİYETİN ONUNCU YILDÖNÜMÜ KUTLAMALARI

Abdullah
AYDOĞMUŞ

Cumhuriyet Bayramı 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ilan edilen cumhuriyet yönetim biçiminin kutlandığı Türkiye'nin resmi bayramlarından biridir. 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi 1921 anayasasında yapılan değişiklikle devletin yönetim biçimini cumhuriyet olarak ilan etmiştir⁽¹⁾.

Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 gününün milli bayram günü olarak kutlanması için 19 Nisan 1925 günü Başbakan Ali Fethi ve diğer bakanlar tarafından TBMM'ye bir mazbata verilmiş, Kanun Layihası ve Kanun-i Esasi Encümeni Mazbatasını aynı gün yapılan meclisin 106. toplantısında ele alınmıştır.

Kanun Layihası şu şekildedir:

"Madde 1- Türkiye dahil ve ha-

ricinde, devlet namına yapılacak milli bayram merasimi Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Teşrin-i evvel günü icra edilir.

Madde 2- Neşri tarihinden itibaren muteber olan iş bu kanunun ahkâmını icraya Heyet-i Vekile memurdur."

Ali Fethi Bey'in Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim gününün Milli Bayram günü olarak kutlanması hakkında verdiği kanun teklifini **Layiha Encümeni** görüşerek kararını **8 Şubat 1925 tarihli raporuyla** meclise sunmuştur. Bu raporda özetle;

"Her millet, kendi tarihindeki önemli günlerden birini milli bayram olarak kabul etmiştir. Milli bayram olarak kabul edilen o günde, gerek ülke içinde ve gerekse ülke dışında milli merasimler yapılmaktadır. Fransa, 14 Temmuz gününü kendine milli bayram kabul ederken, aynı şekilde Amerika da 24 Temmuz'da milli bayramını kutlamaktadır. Ancak, bu günlerde milli bir merasim

(1) Yasemin Doğaner, Cumhuriyetin Onuncu Yılı Kutlamaları, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl 5, Sayı 9, Şubat 2007, s. 2.

yaşılmayıp, resmi daire veya okullar birkaç gün tatil edilmekte ve tebrikleşmeler yapılmaktadır. Bu duruma göre Türkiye Cumhuriyeti'nin de belli bir günü milletlerarası seviyede kutlamalara mazhar olacak şekilde milli bayram günü olarak kabul etmesi gerekmektedir. Bu bayram günününün 29 Ekim veya 23 Nisan günlerinden birinin olmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. 23 Nisan, Türkiye İnkılâp tarihinde bir merhale ifade eder. Ancak, 29 Ekim, bu inkılabın tamamlandığı bir tarih olduğundan, resmi mühürlerde yer alacak olan tarihin de 29 Ekim olmasının daha uygun olacağı bir hakikattir. Encümenimiz, Cumhuriyetin ve milletin milli bayram günününün 29 Ekim günü olmasına ve yalnız ve bu günün gerek içte ve gerekse dışarıda devlet ve hükümet adına milli merasim yapılarak kutlanmasına karara vermiş olup, öteden beri halkın kutlamakta olduğu 23 Nisan, saltanatın kaldırılması gibi günlerde yalnızca öngörülen tatillerin yapılmasını ve bu hususun teferruatıyla ilgili dört maddelik bir kanun Layihasının hazırlandığını, bu kanuna aykırı olan diğer günlerin ise yürürlükten kaldırıldığını (...) belirtmiştir⁽²⁾.

(2) N. Fahri Taş, Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 16, Ankara 2002, s. 358.

Cumhuriyetin onuncu yıldönümü kutlamaları 1933 yılında hazırlıklarla aylar öncesinden planlanmıştır. Bu bağlamda 22 Nisan 1933'te CHF Umumi Kâtipliğinden (Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği) çıkarılan ve basın yoluyla Konya'ya duyurulan bir talimatnamede, Cumhuriyetin 10. yıldönümünün öneminden bahsedildiği ve bugünün nasıl kutlanacağına dair ilk bilgilerin verildiği görülmektedir. Bu talimatnameye göre;

“Onuncu Cumhuriyet Bayramı'nı kutlama vazifesi için tespit edilen ana fikirler şunlardır:

Bayram büyük hacimde yapılacaktır. Kutlama sesli, hareketli, renkli, ziyalı ve manalı olacaktır. Bütün vatanda en az bir buçuk milyon vatandaşın sokaklar ve meydanlarda bayrama iştirak etmesi, radyoda şehir ve kasabaların meydan ve salonlarında en az bin konferans verilmesi ve beş yüz kadar temsil yapılması tespit olunmuştur.

Bütün işlerin teferruatını tanım için merkezde komisyonumuzla bağlı yardımcı komiteler kurulmuştur. Bütün bu çalışmaların neticeleri ve her yerdeki tatbik şekil-

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

leri birbiri ardına yetiştirilecektir.

Vilayet komitelerinin şimdi- den yapacakları işler ve hazırlıklar hakkında aşağıdaki maddelerle umumi hatlar çizilmiştir. Vilayet komiteleri bu umumi hatlardan kaza nahiye ve köy komitelerine isabet edecek kısımları da ayırarak tebliğ ve takip edeceklerdir. Kutlama işlerini intizamlı bir şekilde hazırlamak ve tatbik etmek için vilayet komiteleri kendi emirlerinde çalışmak üzere vilayet merkezlerinde aşağıdaki işlerin mahiyetlerine göre ikişer üçer azadan mürekkep lüzumu kadar yardımcı komiteler teşkil edeceklerdir.

Merasim: Her şehir kasaba ve köyde bütün nüfusun en az onda biri bayram yerinde bulunması için tertip ve teşvik yapılmalıdır. İnkılabın heyecanını tattırmak için şehir ve kasabalara yakın köylerden atlı ve yaya köylüler çağrılmalıdır. Bu merasim için şehir ve köylerin en münasip yerleri her mahallin komitesi tarafından şimdiden tespit ettirilip hazırlanmalıdır. Şehir kasaba ve köylerin içinde bu mümkün olmazsa bitişik yakınında çok vatandaş alabilecek en müsait cadde ve meydanı tercih etmeyi tavsiye ederiz. On yıllık cumhuriyetin kutlanacağı bu

meydanın bundan sonraki cumhuriyet bayramlarında ve büyük milli toplanmalarda aynı maksatla kullanılması ve ileride bu meydanlara cumhuriyet meydanı adının verilmesi derpiş olunmalıdır.

Kutlama günlerinde resmi ve gayri resmi bütün bandolardan musiki takımlarından ve köyler için davul zurnadan istifade olunacaktır.

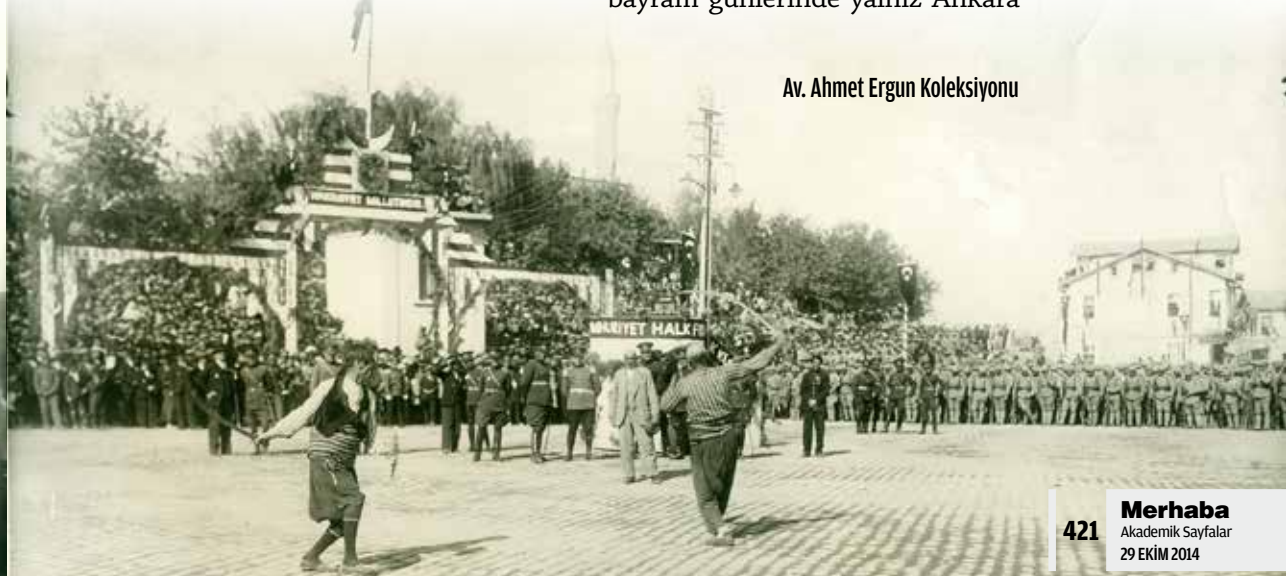
Donanma ve Dekorasyon:

Bütün resmi daireler milli müesseseler fırka halkevleri mektepler ve cemiyetlerin binaları geniş surette kara ve denizden üç bayram gününde gece ve gündüz donatılacaktır. Bayraklar, lambalar, fenerler şimdiden hazırlanmalıdır. Bütün vatandaşların da evlerine hiç olmazsa birer bayrak birer fener asmaları için teşvik yapılacaktır.

Her şehir ve kasabalarda mühim cadde ve sokaklarda veya meydanlarda halkın uzaktan göreceği büyüklükte cumhuriyet devrinin yapılmış ve yapılacak mühim işlerini mukayeseye yarayacak renkli grafikler ve mukayese resimleri yapılacaktır.

Radyo ve Gazeteler: İstanbul ve Ankara radyo merkezlerini kuvvetlerini bir arada kullanmak için bayram günlerinde yalnız Ankara

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

radynosunun çalışması düşünül- müştür. Alıcı radyosu bulunan fır- ka halkevi müessese ve mektepler ve milli cemiyetlerin ve elindeki hususi cihazı o günler için halkın ihtiyacına tahsis etmek isteyen va- tandaşların bütün cihazlarından istifade olunacaktır. Halkın top- lanabileceği umumi salonlara ve şehirlerin kalabalık cadde ve mey- danlarına hoparlörler konacaktır.

Her vilayetteki gazeteler ve mecmualar bayramın birinci günü her zamanki hacminin en az dört beş misli büyük çıkacaktır. Vilayet komiteleri bu gazetelere şimdiden inkılabın ve istiklalın büyük kıy- met ve mahiyetini anlatacak mev- zular verecek ve kıymetli vatan- daşlara daha şimdiden yazılar ve makaleler hazırlatacaktır. Gazete- lerin mümkün olduğu kadar renk- li ve resimli çıkması rica olunur. Gazete yazılarına mevzu olacak on cumhuriyet yılının eserlerine dair merkezden de esaslar gönderece- ğiz.

Şiirler, Konferanslar, Halk Destanları, Temsiller, Konser- ler, Halk Türküleri: Şehir ve

kasabaların bütün salonlarından konserler, konferanslar temsiller ve şiirler için istifade edilecektir. Temsil için eser gönderilecektir. Her yerin milli halk türkülerinden seçilip söylenip oynanmak için hazırlanmalıdır. Köyler için yeni devletin büyük idealini halk dili ile anlatarak destan yazıp yollamayı düşünüyoruz⁽³⁾.”

“Konya’daki esnaf cemiyetle- rinin büyük bayrama nasıl iştirak edecekleri hakkında Konya’ya gönderilen program ise şu şekil- dedir;

1. Marangozlar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum ma- rangozlar ve mobilyacı ustaları ta- kip edeceklerdir. Cemiyet namına tezyin olunacak vesait üzerinde marangozluk sanatı temsil edil- mek üzere büyük bayram selamla- nacaktır.

2. Şoförler Cemiyeti: Bilu- mum şoför ve makinistler cemi- yetleri bayrağı altında bulunacak-

(3) Babalık Gazetesi, 6 Ağustos 1933, “Onuncu Cum- huriyet Bayramını Milletçe Kutlama İçin Yüksek Komisyondan Vilayetimize Gelen Birinci Talimat- name”.

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

lardır. İki tenezzüh otomobilini takı zaferi ile tezyin edecektir. Bir kamyonet üzerinde mesleki ihtisatlarını fiilen izhar edeceklerdir.

3. Nalbantlar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını nalbant ustaları takip edecektir. İhzar ve tezyin edilecek hususi vesait üzerinde bilfiil nalbantlık sanatını işleyerek bayramı selamlayacaklardır.

4. Saraçlar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını saraç ustaları takip edeceklerdir. Cemiyet namına ihzar ve tezyin edecekleri vesait üzerinde bilfiil saraçlık sanatını işleyerek bayramı selamlayacaklardır.

5. Ekmekçiler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını ekmekçi ustaları takip edeceklerdir. Cemiyet namına ihzar ve tezyin edecekleri vesaiti nakliye üzerinde sanatlarını fiilen göstereceklerdir.

6. Berberler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bütün ustalar takip edeceklerdir. Cemiyetleri namına ihzar ve tezyin edecekleri vesaiti nakliye üzerinde sanatlarını işler bir vaziyette göstererek geçecek-

lerdir.

7. Lokantacılar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum ustalar takip edecektir. Cemiyetleri namına ihzar ve tezyin edecekleri vesaiti nakliye üzerinde camekân üzerinde müteaddid tatlı ve börekler bazı müntehab yemekler teşhir edilecektir.

8. Demirciler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum ustalar takip edecektir. Cemiyet namına ihzar ve tezyin edilecek kamyonet üzerinde örs, ocak vesaire teşkilat yapmak üzere işler bir halde geçecekler mesleğe mensup kalfa ve çıraklar cemiyet bayrağını takip edeceklerdir.

9. Araba İmalatçıları Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bütün usta ve kalfalar takip edeceklerdir. Cemiyet namına iki araba ihzar edecek, vesait üzerinde işler bir vaziyette geçecek temsil arabalarını mesleğe mensup kalfa ve çıraklar takip edecektir.

10. Terziler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum ustalar ta-

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

kip edeceklerdir. Cemiyet namına bir araba tezyin edilerek üzerinde sanatı işleri temsil eyleyeceklerdir.

11. Bakır ve Kalaycılar Cemiyeti: Bilumum bakır ve kalaycı ustaları cemiyet bayrağını takip edeceklerdir. Cemiyet namına ihzar ve tezyin edecekleri vesait üzerinde sanatlarını işler bir surette yapacaklar sanat mensupları da vesaiti takip edeceklerdir.

12. Keçeciler Cemiyeti: Cemiyet bayrağı altında keçeci ustaları bulunacak cemiyet namına bir araba ihzar edilerek üzerinde sanatlarını icra edeceklerdir. Bilumum sanat mensupları vesait-i temsiliye ardından yürüyeceklerdir.

13. Kunduracılar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum kunduracı esnafı takip edecektir. Cemiyet namına bir araba tezyin edilerek üzerinde bir usta ve kalfa icrayı sanat edecektir. Temsil arabasını bilumum kalfa ve çıraklar takip edeceklerdir.

14. Binek Arabacıları Cemiyeti: Cemiyet bayrağı arkasında araba sahipleri bulunacaklardır. Cemiyet namına lüks bir köruk süslen-

cek bilumum araba sahipleri takip edeceklerdir.

15. Bakkallar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum bakkal esnafı takip edecektir. Cemiyet namına iki tenezzüh otomobili ihzar ve tezyin edilecektir. Bilumum cemiyet mensupları vesait-i temsiliyeyi takip edecektir.

16. Tenekeçiler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum ustalar takip edecektir. Cemiyetleri namına ihzar ve tezyin edecekleri vesait üzerinde sanatlarını icra edeceklerdir. Mesleğe mensup kalfa ve çıraklar cemiyet bayrağını takip edeceklerdir.

17. Attarlar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını attar esnafı takip edecektir.

18. Kasaplar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum kasap ustaları takip edecektir. Sanatkarlar temsilen kasap kisvesiyle iştirak edecek kalfaların bazıları iki koyun ve alatı sephiyeyi hamil bulunacaklardır.

19. Şekerciler Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum şekerçi ve helvacı ustaları ve bunların mesleklerine mensup işçiler takip edeceklerdir.

20. Otel ve Hancılar Cemiyeti: Cemiyet bayrağını bilumum

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

otelci ve hancılar takip edeceklerdir. Köşe kahvecileri ve garsonlar cemiyeti arkalarında bulunacaklardır.

21. Sipahi Pazarı Cemiyeti:

Cemiyet esnafı bayraklarıyla iştirak etmek suretiyle büyük bayramı selamlayacaklardır⁽⁴⁾.”

Konya’da günlerden beri devam eden bayram hazırlıkları 28 Teşrin-i Evvel 1933 akşamına kadar ikmal edilmiş şehir kenar mahallelerine kadar bayraklar taklar yeşillikler fenerler elektrikle süslenmişti. Bütün memlekette hummalı bir hareket vardı. Vilayet kutlama komisyonunun tertip ettiği programa göre saat tam dokuz buçukta ordumuz izciler mektepler sporcular muhtelif cemiyetler ve halk cumhuriyet meydanında gösterilen yerlerini işgal etmişlerdi. Meydanın ortasında büyük Gazi’nin nutkunu Konya’ya dinletecek radyo da hazırды.

Saat onda radyo büyük merasimin Ankara’da başladığını bildiriyordu. Bu dakikada radyodan gelen yüksek gürültüler uğultular bir an için Konya halkını Ankara ile

birleştirmişti. Biraz sonra Gazi’nin çok veciz ve tarihi nutku başladı. Bu nutuk Ankara’yı nasıl yerinden oynattıysa Konya’mızı da yerinden oynatmıştı. Radyodan gelen binlerle yaşa var ol seslerine alkış tufanlarına Konya’mız da aynı zamanda iştirak ediyordu. Bu dakikalar bayramın en heyecanlı ve en vakur dakikaları olmuştu. Büyük Gazi’nin yüksek hitabeleri bittikten sonra Ankara’da başlayan İstiklal Marşı’na Konya da iştirak etmiş, Ankara ile bir ağızdan marşı ikmal etmişti. Fennin bu harikası ile bütün memleket bu saatte birleşmiş gibiydi. Ankara ile söylenen İstiklal Marşı’ndan sonra ordu mektepler ve halk hep bir ağızdan Cumhuriyet ve İstiklal Marşı’nı söylemişlerdir. Vali beyin ve kumandan paşanın meydana teşrifleriyle merasim başlamıştır.

Vali Cemal Beyefendi, Kordulu Kumandanı Cemil Cahit Paşa hazretleri meydanda bulunan bütün kıtaatin mekteplerin ve teşekküllerin önünden geçerek herkesin bayramını kutlamışlardır.

Saat on buçukta geçit resmine başlanmış önce kahraman ordumuz sert ve çalak adımlarla muntazam bir surette vali ve ku-

(4) Babalık Gazetesi, 24-25-26 Teşrin-i Evvel 1933, “Konya’daki Esnaf Cemiyetlerinin Büyük Bayrama Nasıl İştirak Edecekleri Hakkında Gönderilen Programı Derc ediyoruz”.

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

mandanı selamlayarak geçmişler arkasından malul gaziler ve kırmızı elbiseleriyle mukaddes şehitlerimizi temsil eden şehit yavruları al bayrağın gölgesi ve himayesi altında merasimle geçerek tribünlerden heyecanla alkışlanmışlardır. Malul gazileri çok muntazam temiz kıyafetleri ve tavırlarıyla mekteplerimiz bunları atlı ve yaya davetli köylülerimiz takip etmiş bunlardan sonra kendi mesleklerini tanzim ettikleri arabalarda canlı olarak temsil eden esnaf cemiyeti de parlak bir surette merasime iştirak ederek geçmişlerdir.

Bütün teşekküllerin ardından aygır deposunda bulunan damızlık atları çiftlikte yetiştirilen her cins hayvanlar bundan sonra harbin yardımcısı deve kafileleri geçmişlerdir. Çanlar ve boncuklarla süslenen bu develere ellerinde topçu mermisi taşıyan ikişer çocuk binmiş ve develere o günlerin hatırasını canlandırın cephane sandıkları yükletilmişti. Geçit resmi her cihette n

çok parlak ve muntazam olmuş Konya'mız şimdiye kadar bu derece parlak muazzam ve şümullü bir geçit resmine şahit olmamıştı.

Saat on buçukta başlayan geçit resmi öğleden sonra bir buçuğa kadar tam üç saat sürmüştür. Geçit merasimini müteakip vali bey ve kumandan paşa geçit merasimine iştirak eden ordu ve bütün teşekküller halk ile Gazi heykeline gitmişlerdir. Orada **Belediye Reisi Şevki (Ergun) Bey** (1889-1954) tarafından söylenen ve çok alkışlanan nutku müteakip ihzar edilen çelenk heykele konmuş burada merasim bitmiştir. Geçit resminden evvel ve sonra Cumhuriyet ve Gazi heykelleri meydana Konya'nın genç ve ihtiyar pehlivanları tarafından kılıç kalkan oyunları oynanmış ve çok alkışlanmıştır.

Saat 14'te davetli köylülerimiz Ziraat Bankası'nda toplanarak kendilerine sigara ve şekerler ikram edilmiş, **Banka Müdürü Mümtaz Bahri (Koru) Bey** (1888-1962) tarafından mali vaziyeti ve aziz köylümüze şimdiye

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

kadar yaptığı yardımlar hakkında faydalı konferans verilmiştir. Ziraat Bankası'nda toplanan köylülerimiz buradan Halkevi'ne giderek kendilerine faydalı konferanslar verilmiş Halkevi musiki heyeti tarafından marşlar ve saz şairleri tarafından söylenen destanlar dinlenilmiştir. Halkevi'nden çıkıldıktan sonra köylümüze Sıhhi Müze Asar-ı Atika Müzesi, hastaneler mektepler gezdirilmiştir.

Gece saat beş buçukta yanan elektrikler fenerler memleketi nura boğmuştu. Hükümet Belediye mali müesseseler inhisar idaresi ziyalar içinde parlıyor Hükümet Konağı, Ziraat, Osmanlı bankaları, postane, Sanayi Mektebi, belediye, orduevi, minareler ve elektrikle yazılan vecizeler belediyenin Alaeddin Tepesi'nde elli metre irtifaındaki değirmen sular içinde çok parlak ve cazip görünüyorlardı.

Saat 20:00'de kolordudan mürettep bir kısım asker, bütün mektepler Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmışlardır. Bu meydana cumhuriyetin nasıl ilan edildiği hakkındaki Ankara'nın konferansı radyodan dinlenmiş bunu müteakiben 101 pare top endahat edilmiştir.

Topların endahatını müteakip canlarını feda edenlere hürmeten binlerce halk şapkalarını çıkarmış bütün vesait-i nakliye ve fabrikalar düdüklerini çalmışlardır. Bu merasimden sonra fener alayı başlamış 12'ye kadar coşkun tezahüratla devam etmiştir.

Bayramın İkinci ve Üçüncü Günleri

Bugünlerde istasyon civarındaki meydanlarda atlı cirit oyunları halkın rağbetini celb etmiştir. İkinci bayramda mekteplerimiz gece

ve gündüz müsamerelerini muvafakiyetle başarmışlardır. Mekteplerden birer grup Halkevi'nde toplanan malul gazilerimize samimi iltifatlarda bulunmuşlardır.

Toprak Alma Merasimi

Cumhuriyet Bayramı'nın üçüncü gününde Cumhuriyet Meydanı'nda Ankara'ya gönderilecek toprak alma merasimi yapılmıştır. Bu merasime vali bey kumandan Cemil Cahit Paşa ordu zabitanı, mektepler Malul Gaziler Cemiyeti ve binlerce halk iştirak etmiştir. Meydandaki kürsüde evvela **Halkevi Reisi Ferit (Uğur) Bey** (1880-1942) tarafından bu merasimin gayeleri hakkında tarihi ilmi ve tahlili bir nutuk irad edilmiştir.

Gedikli Mektebi Muallimi Nazmi Bey şehit yetimler namına ve en sonra **Nahit Cemal Bey** tarafından mekteplere ve halka hitap eden heyecanlı bir hitabe söylenmiştir. Hatipler halk tarafından dikkatle dinlenmiş ve sürekli alkışlanmışlardır. Hatiplerden sonra hazırlanan bir masa üzerindeki al bayrağa evvela şehit yetimi Mediha Hanım sonra bir malul gazi ve sırasıyla programda musarrah zevat birer avuç toprak koyarak bağlamış saat on ikide merasim nihayet bulmuştur.

Temel Atma ve Küşat Merasimleri

Bayramın ikinci günü yeni doğum evinin temel atma merasimi vali beyefendinin hanımı ve beyleerin huzuru ile icra edilmiştir. Vali bey kendi elleri ile temelin taşını koymuşlar ve iki mala harçla sıvayarak müessesenin memlekete hayırlı işler görmesini temenni etmişlerdir. Bundan sonra doğumevi başhekimi tarafından hazırına

bir nutuk irad edilerek fotoğraflar çektirilmiştir.

Bayramın üçüncü günü de vali kolordu kumandanı Cemil Cahit Paşa **Fırka Kumandanı Mürsel Bey** ve diğer davetliler huzur ile istasyonda yeniden inşa ve ikmal edilen nakliye taburunun canlı bölüğüne ait koğuşların küşad merasimi yapılmıştır. Merasim başlar-ken **Tabur Kumandanı Binbaşı Nuri Bey** tarafından bu kışlanın ne gibi fedakarlıklarla meydana getirildiği hakkında bir nutuk söylenmiş paşa hazretlerinin kıymetli yardımlarını lisanı şükranla yad etmiştir.

Heyet buradan Gençlerbirliği binasının temel atma merasimini yapmak üzere Gençlerbirliği'ne gitmiştir. Temel atma merasimi usulü ile yapıldıktan sonra arsanın mevkiinin Gençlerbirliği binasına müsait olmadığı görüldüğünden başka bir arsa tedarikine karar verilmiştir. Buradan Gençlerbirliği binasına giden heyete birlik binasında bir çay ziyafeti verilerek samimi hasbihallerde bulunulmuş saat altıda bu merasim de bitmiştir.

Bir Gecede Yapılan Abide

İstasyon meydanlığında İsmet Paşa hükümetinin şimendifer siyasetini temsil eden çok mükemmel ve manalı bir abide şimendifer fen ve elektrik memurları tarafından bir gecede meydana getirilmiştir. Bu abidenin zemini Mersin'den getirilen çiçeklerle süslenmiş ufak bir park halindeydi. Abidenin üzerinde şimediferliğimiz hakkında İsmet Paşa'nın şu vecizeleri büyük harflerle yazılmıştı.

"Varol Gazi. Cumhuriyetin yılmaz azmiyle kömüre bakıra varıyorusuz. Balıkesir'e vardık.Sivas'ı aştık.

Akdeniz'i Karadeniz'e bağladık.Yarın Erzurum'dayız"

TAYYARELERİMİZ

Bir tayyare filomuz üçüncü gün şehrimize gelmiş muntazam uçuşlar ve devirler yaparak halkın heyecan ve meserretine iştirak etmiştir. Belediyenin misafiri olan tayyarecilerimiz ertesi gün şehri selamladıktan sonra avdet etmişlerdir⁽⁵⁾.

Bayramın Geçit resminde ikinci ana mektebinin yavruları sevgi ve temizlik topluluğunun, çocuk giyiminin örnekleri idiler. Hele süslü el arabasındaki çiçeklerle "Bizler de çiçeğiz" diyorlardı. Onların geçişleri anne ve babaların hudutsuz sürurunu mucip olmuş, çocuk bakımı, sevgisi, çocuğa şefkat duygularını uyandıran bir daha hatırlatan canlı bir tablo seyredilmiştir. Mektebin değerli ince buluşlu başmuallimini tebrik etmek vazifelerimizden biri belki de en mühimidir. Geçitte en canlı en mühim kafiyelelerden biri de sanatkarlarımızdı. Eserleri on yıl içinde inkişaf ve teşvik sahası bulan sanatlarının ve aynı zamanda zeka ve kabiliyetlerinin örnekleri idi. Ak ve terli alınlı sanatkarlarımız kardeşleri üzerinde en kuvvetli ve temiz duyguları uyandırmışlardı⁽⁶⁾.

Konya şehir merkezindeki kutlamaların yanı sıra ilçelerinde de programlar düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır;

BOZKIR'DA ;

Cumhuriyet Bayramı Bozkır'da layık olduğu azamet ve ihtişamlı kutlanmıştır. Hükümet, belediye,

(5) Babalık Gazetesi, 3 Teşrin-i Sani 1933, "Cumhuriyet Bayramı Konya'da Tam Mana ve Heyecan ile Kutlandı".

(6) Babalık Gazetesi, 6 Teşrin-i Sani 1933, Ahmet A. "Cumhuriyet Bayramında."

şube binaları ile Cumhuriyet Halk Fırkası ve ziraat Bankası önüne beş zafer takı dikilmiş ve bayraklar çam dalları ve fenerlerle süslenmiştir. Takların üzerine 60 santim eninde 6 metre uzunluğunda beyaz ve kırmızı bezlerden yapılmış ve büyük harflerle beyaz ve kırmızı yazılarla yazılmış levhalar asılmıştır. Bunlardan başka hükümet binası önündeki meydanlığa on beş kadar direk dikilmiş ve bu direklerde büyük bayrak ve fantazi kumaşlardan yapılmış süslü parçalarla tezyin edilmiştir.

Hükümet Meydanı ve kasaba bayrak ve süsler içinde gözleri kamaştırıyordu. Resmi, hususi binalarla evler mağaza ve dükkânlar süsler içindeydi.

Saat 10'da hükümet meydanında toplandı. Jandarma kıtası, mektep, talebe ve heyet-i talimiyesi ve bilumum memurlar ve halk içtima etti. Bu meyanda cumhuriyetimizin mücrimlere karşı şefkat atıfet ve adaletini gösteren af kanunu vürut etmiş olmakla kaza hapishanesinde bulunan mahkûmlar da vardı.

Mektep talebesi ve halk tarafından söylenen cumhuriyet marşını müteakip hatiplerimiz hazırlanmış olan kürsüde saatlerce cumhuriyetin fevait ve muhassenatın-

dan ve mazinin biaman zulüm ve zulmetlerinden bahsettiler.

Gündüz böyle gece de fener alayları ve hükümet meydanında toplanan delikanlılarımızın milli ve zeybek oyunları saatlerce atılan bomba sedaları ve muallimlerimiz tarafından verilen müsamerelerle geçmiştir.

Yalühyük, Sarıoğlan ve Hoca-köy nahiyelerinden 800 kadar atlı ve o nispette halk bayrama iştirak etti. Nahiyelerden akın eden her atlının elinde bir bayrak ve önlerinde müdürleri bulunuyordu. Çok muntazam ve askeri bir vaziyetle yaşasın cumhuriyet sedalarıyla geldiler. Yalühyük nahiyesinin gelişi daha güzeldi. Piyade kısmı bayrak ve yeşillikle süslenmiş at, araba ve otomobillerle önde arkada da atlılar beraber girdiler.

Askerlik Şubesi Reisi Nuri ve Jandarma kumandanımız Fahri Beyler umumi intizamı temin ettiler. Bu hususta haftalarca çalışan kaymakamımız Hamit beyle mesai arkadaşlarına teşekkür etmek bir vazifedir.

KADINHANI'NDA;

Reis-i cumhur hazretlerine ve bütün büyüklerimize kutlama telgrafları yazılmıştır. Saat onda bütün halk cumhuriyet meyda-

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

ında toplandı. Hep bir ağızdan marş söylendikten sonra yedi hatip tarafından çok heyecanlı nutuklar irad edildi.

Akşamleyin cumhuriyet meydanında halk tarafından milli oyunlar oynandı ve fener alayları yapıldı. Belediye tarafından akşamdan sabaha kadar 101 pare top atıldı. Pazartesi günü saat 14:30 'da at yarışı meydanında at yarışlarına başlandı. İlk defa tay koşusu yapıldı. Koşuya beş tay girdi ve Taşpınarlı Cevdet Efendi'nin kır tayı birinciliği aldı.

14:30'da at koşusuna başlandı altı at girdi neticede kazamızın Meydanlı Köyü'nden Tahir Ağanın doru atı birinci geldi. Üç gün süren bayram günlerinde gençler tarafından gündüz kadınlara geceleri erkeklere olmak üzere güzel ve muvaffakiyetli müsamereler verildi.

ARGITHANI'NDA ;

Cumhuriyet güneşinin sıcaklığıyla ruhları, kalpleri ısıtan nahiyenin müdürü muallimleri, memurları belediye reisi Mustafa sıtma memuru Tefvik beyler bayramdan evvel kasabayı baştanbaşa donatmışlar taklar ve dövizlerle inkılap levhalarıyla bayrak ve fener ve çam dalları ile bezemişlerdi.

Saat 10'da idi, ahenktar seslerle vatani marşlar söyleyerek cumhuriyet meydanına geldiler. Kadın erkek yüzlerce halk meydanı doldurmuştu.

Mekteplilerin söylediği İstiklal Marşı ile merasime başlandı. Müteakiben bütün halkın iştiraki ile Onuncu Cumhuriyet Marşı söylendi. Daha sonra başmuallim Ahmet Şükrü Bey çok heyecanlı nutkunu irad etti. Nutku takiben mektepli efendiler manzumeler irşat ettiler. bu sırada belediye

tarafından çocuklara şekerler dağıtılıyor Halk Fırkası nahiye idare heyeti de fırkanın küçük bayraklar ile halkın göğsünü süslüyordu.

Artık tebrikat başlamıştı. Nahiye müdürü İsmail Hakkı Bey, Karakol Kumandanı Mithat Onbaşı ile birlikte grupların ayrı ayrı bayramlarını kutladı. Nüfus memuru Tumrus Hanımın yardımı ile mektebin hazırladığı cumhuriyet perileri ile mektepliler geçiş resmine başladı. Bunu meydanı dolduran halk kütlesi takip etti.

Gece fener alayından sonra, Muallim A.Rıza ve Osman beylerin ve nahiyenin iftiharla yetiştirdiği genç efendilerin temsil ettikleri "Yarım Osman"⁽⁷⁾ piyesi alkış tufanı ve takdir hisleri arasında seyredildi.

SARAYÖNÜ'NDE ;

Hazırlık bir hafta evvel başladı İstasyona bitişik olan cumhuriyet meydanına münasip yerlerine üç adet büyük zafer takı yapıldı. Gerek bu taklar ve gerek meydanın birçok yerleri çam dalları, levhalar ve al bayraklarla ve yüzlerce renkli fenerlerle süslenmişti. İstasyonla Sarayönü köyü arasına bütün cadde imtidadınca sekiz tane lüks

(7) "Yarım Osman" adlı piyes kahramanlarını köylüden, sahnesini köyden seçmiştir. Olay Milli Mücadelenin başladığı günlerde başlar ve Cumhuriyet Bayramı'na kadar sürer. Piyesin kahramanı Yarım Osman savaşa gitmiş, yaralanıp köye dönmüştür. Halkın hakkını tanımakta, mahalle muhtarı ile birlikte aşar mültezimlerinin köylüyü kasıp kavurmalardan, tohumluk buğdayları bile zapt etmelerinden yüreği sızlamaktadır. Mültezimle kavga eder. Aşarcı, jandarma çağırır; ama jandarma padişahın değil milletten yanadır. Yarım Osman'ı yakalamaz. Bu arada sporcu kıyafetli, kalpaklı bir misafir gelmiştir. Bu Mustafa Kemal kuvvetlerine mensup bir zabıttır. Bütün köylüye ve memurlara millî kuvvetlerin varacağı ölküyü, tutacağı yolu, yıkacağı engelleri anlatır. Artık herkes onun yolunda Mustafa Kemal'in izindedir. Sonra millî savaşa giderler, muhtar şehit düşer, Yarım Osman bir daha yaralanır. Fakat millet kurtulduktan, yurt bütünlükten sonra artık kendisine "Yarım" değil, "Bütün Osman" adını takmıştır. Cumhuriyet ilan olunur. Bütün köy şenlik içindedir. Yarım Osman gür sesi ile hemşerilerine "Sabaha kadar eğlenelim, on yıl sonra yine burada toplanacağız." der. Doğaner, age., s.128.

lambası konulmuş cadde, köy ve istasyon çok mükemmel surette aydınlatılmıştı. Bütün halk seve seve kandil ve bayraklarını çok evvelden hazırlamıştı.

Cumhuriyet meydanının münasip yerlerine her biri bir vecizeyi havi 28 levha asılmıştı. Bunların içerisinde birkaç tanesi şunlardı:

- *Dağılan çöker daima toplu daima bir.*

- *Dayan başarısın.*

- *Türküm ne mutlu bana.*

- *Türk köleliği kabul etmez.*

- *Dünü unutma bugünü iyi anlar-sın.*

- *Hâkimiyet milletindir.*

- *Cumhuriyet birlikten doğmuştur.*

- *Türk çocuğu senin için yaşarız.*

- *Türk kadını sana hakkını veren cumhuriyettir.*

- *Yaşasın Gazi yaşasın cumhuriyet.*

- Gece fener alayı tertip edilmiş mektepte bir de müsamere yapılmıştır. Bu müsameredeki orta oyununda Körükçü rolünü Demirci İsmail ağa ifa etmiş ve çok mu-

vaffak olmuştur.

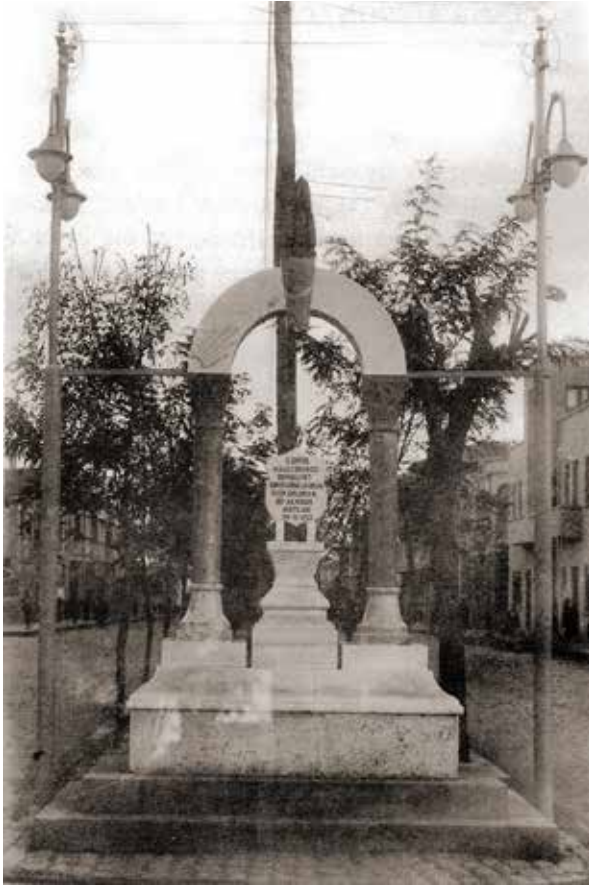
Gece halk hususi surette celb edilen iki ince sala meydana sabahlara kadar eğlenmişlerdir. İstanbul ve Adana taraflarından geçen trenler nahiye halkı tarafından davul ve zurnalarla istikbal ve teşyi edilmiş bu hususta eski ve usta bir davulcu olan Demirci İsmail ağanın neşeli paskallıkları tren yolcularını epeyce eğlendirmiş ve kendisine epeyce bahşış tahsis etmiştir.

EREĞLİ'DE ;

Bütün halk hükümet meydanını ve istasyon caddesini doldurarak kahraman jandarmalarımız genç mekteplilerimiz bütün halk teşekkülleri ve köylerimizden gelen beş yüz atlı da resmigeçide iştirak etmişlerdi. Merasime iştirak eden demircilerimiz bizzat körük mengene, örs vesaire aletlerle işleyerek geçtiler. Şehrin umumi caddelerinde büyük bayram takları yapılmıştı. Bütün tüccarlarımız ve esnaflarımız dükkânlarının kapılarını bayrak ve fenerlerle donatıktan sonra palamut pürleri ile taklar yapmışlardı.

Av. Ahmet Ergun Koleksiyonu

Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Anıtı.
"Konya halkı onuncu cumhuriyet bayramını candan coşkunlukla bu alanda kutladı. 29.10.1933"

Jandarma bölük kumandanlığı önünde gece tertip edilen şenlikler esnasında aşağıda yer bulamayan bir kısım halk orada bulunan bir çatı üzerine çıkıp fener alaylarını zeybek oyunlarını seyredelerken çatı birden bire çökmüş ve üzerinde ve altında bulunanların hiçbirisine zarar vermediği anlaşılmıştır⁽⁸⁾.

SONUÇ

Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlamalarında halkın ve hükümetin alacakları sorumluluklar belirlenmiş ayrıca bu kutlamalar çerçevesince cumhuriyetin on yıl içerisinde geçirdiği evrelerin de anlatıldığı pek çok konferanslar düzenleneceği ve bu konferansların nerelerde kimler tarafından verileceği haberleri gazetelerde yer almıştır. Bayram öncesinde Konya'da daha önce örneği görülmemiş şekilde bir hazırlık yapılmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının, devletin de ilk yılları olması nedeniyle Cumhuriyet Bayramının daha coşkulu ve tam bir bayram havası içerisinde ve titizlikle hazırlanmış programlarla ülke genelinde ve Konya'da kutlandığı görülmektedir. Bu yıllarda yeni rejimin benimsetilebilmesi ve tam anlamıyla meşruiyetinin sağlanması çabalarının bir sonucu olarak, basında cumhuriyet, inkılap ve benzeri konuların yoğun bir şekilde işlenmesi sağlanmıştır. Bu dönemin yerel ve ulusal basında cumhuriyetin on yıllık sürecini anlatan nüshalar yayınlanmıştır. Cumhuriyetin gündelik hayatta daha fazla yer alabilmesi amacıyla şehir merkezleri ve kasabalarda meydanların isimleri Cumhuriyet Meydanı olarak değiştirilmiştir.

(8) Babalık Gazetesi, 6 Teşrin-i Sani 1933, "Bozkır'da, Kadınhanı'nda, Argıthani'nda, Sarayönü'de, Ereğli'de."